

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Barbora Medalová

**HISTORICKÝ A KULTURNĚ-GEOGRAFICKÝ
POHLED NA SVAHILŠTINU A NA SVAHILY**

HISTORICAL AND CULTURAL-GEOGRAPHIC VIEW OF
SWAHILI AND SWAHILI PEOPLE

Bakalářská práce

Praha 2009

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Václav Frajer

Prohlášení kvalifikační práce

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité prameny řádně citovala.

Jsem si vědoma toho, že případné použití výsledků, získaných v této práci, mimo Univerzitu Karlovu v Praze je možné pouze po písemném souhlasu této univerzity.

Svoluji k zapůjčení této práce pro studijní účely a souhlasím s tím, aby byla řádně vedena v evidenci vypůjčovatelů.

V Praze dne 20. května 2009

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce RNDr. Václavu Frajerovi za věnovaný čas, cenné rady a připomínky. Dále pak bych chtěla poděkovat konzultantovi prof. PhDr. Luboši Kropáčkovi, CSc. z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy za poskytnutí informací. V neposlední řadě děkuji rodině za podporu v průběhu celého studia.

Abstrakt

Práce se v první části zabývá vývojem svahilštiny jako jazykově kulturního fenoménu. Pro vývoj svahilského jazyka je dominujícím faktorem vliv arabských jazyků. Svahilština je jediným africkým jazykem Africké unie a používá se na východním pobřeží Afriky. V druhé části je diskutována kultura a obyvatelstvo svahilského pobřeží. Značný vliv na vývoj svahilské kultury má islám jako myšlenkový proud a zámořský obchod jako způsob obživy. Tyto tradiční prvky typické pro svahilskou kulturu byly značně omezeny obdobím kolonialismu. Pro Svahily je typické mísení s jinými kulturami, proto je obtížná prostorová a početní identifikace tohoto etnika. Svahilština zůstává důležitým jednotícím prvkem při adaptaci na podmínky moderní globalizované společnosti.

Klíčová slova: svahilština, Svahilové, kultura, východoafrické pobřeží

In the first part, the work deals with the development of Swahili as a language and cultural phenomenon. Influence of Arabian languages is dominating factor for development of Swahili language. Swahili is the only one African language of African Union and it is used on the East African coast. In the second part is discussed culture and habitants of Swahili coast. Significant influence on developing Swahili culture has Islam as a mind trend and overseas trade as a way of living. These traditional components typical for Swahili culture were significantly restricted by colonialism period. Mixing with other cultures is typical for Swahili people, that is why space and numerical identification of this ethnique is difficult. Swahili remains important integrating component, when adaptating to conditions of modern and globalized society.

Key words: Swahili, Swahili people, culture, East African coast

OBSAH

Seznam obrázků a tabulek	6
1. Úvod	7
1.1 Cíle a výzkumné otázky	7
1.2 Diskuze s literaturou	7
1.3 Metodika	8
2. Svahilština.....	9
2.1 Vznik a vývoj jazyka	9
2.2 Rozšíření	13
2.3 Novodobá svahilština.....	14
2.4 Budoucnost	15
2.4.1 Integrace východní Afriky	16
3. Svahilská kultura a obyvatelstvo.....	18
3.1 Vznik a vývoj svahilské kultury a obyvatelstva	18
3.2 Vymezení Svahilů etnograficky.....	22
3.3 Náboženství	24
3.4 Moderní doba.....	25
4. Závěr	29
Seznam zdrojů informací	31
Přílohy	34

Seznam obrázků a tabulek

Obr. 1: Jazykový strom	9
Obr. 2: Bantuská expanze	11
Obr. 3: Rozšíření jazykových rodin	12
Obr. 4: Rozšíření svahilštiny	14
Tab. 1: Bantu-Svahilové	23
Tab. 2: Rozdělení svahilštiny	24

1. Úvod

Svahilština, svahilská kultura a obyvatelé jsou znaky typické pro východoafrické pobřeží, a to právě od Somálska po Mozambik. Po staletí se zde vyvíjela obchodní činnost spojená s Indickým oceánem, která vyústila v tradici a stala se hlavním znakem této kultury. Tato kultura je islamizovaná, což je též spojeno s obchodním rázem pobřeží, jelikož obchodníci pocházeli hlavně z Arábie, kde se islám vyvinul a byl tak přenesen i na zdejší pobřeží, kde se záhy uchytil.

Motivace k sepsání této práce se objevila spolu se studiem svahilštiny. Snaha porozumět historickým okolnostem i moderním trendům jazyka i kultury samotné, byla hlavním důvodem o pokus studie na toto téma.

Tato práce je považována za přípravnou studii dalšího výzkumu, který by se měl uskutečnit v dalších letech mého studia a dále také jako vstup pro připravovanou cestu do oblasti, kde se mluví svahilsky a kde se vyskytuje svahilská kultura.

Pokus o komparaci různých pramenů vznikl z důvodu toho, že bylo potřeba se včlenit do zkoumaného problému a dále porozumět širším okolnostem zkoumaného problému. Je to snaha o „primát“ v české literatuře.

1.1 Cíle a výzkumné otázky

Hlavním cílem této práce je kompilace dostupných zdrojů, komparace a zhodnocení dat o počtu Svahilů a shrnutí historického i kulturně geografického pohledu na svahilštinu a Svahily vůbec. Toto shrnutí v dosavadní české literatuře chybí.

Výzkumné otázky, kterými se bude práce zabývat, jsou:

- *Jak se Svahilové odlišují od ostatních etnických skupin na pobřeží?*
- *Co vedlo k takovému rozšíření svahilštiny?*
- *Jak se Svahilové adaptují na změny, které přicházejí s moderní dobou?*

1.2 Diskuze s literaturou

K napsání této práce byly využity studie antropologů, historiků, lingvistů, sociologů a dalších odborníků, které jsou považovány za věrohodné zdroje informací.

Literatura k tomuto tématu se v českém jazyce téměř nevyskytuje. Proto bylo zapotřebí se zabývat literaturou v jazyce jiném (anglickou literaturou). Problém však byl ten, že zahraniční autoři nemají zcela jednotný názor na vznik a vývoj svahilštiny a svahilské kultury. To je ovšem důsledkem toho, že každý autor využívá jinou metodiku

pro vysvětlení ne zcela jasné minulosti východoafrického pobřeží. Většinou je touto metodikou autorův vlastní výzkum. Proto se můžeme domnívat, že někteří autoři si protiřečí, jelikož se zabývají otázkami, které dodnes nenašly jednoznačnou odpověď.

Číselná data k tomuto tématu se nachází na různých internetových serverech, avšak zdroje, s kterými bylo pracováno, vykazují rozdílné výsledky. Dalo by se předpokládat, že nejprokazatelnějším zdrojem by mohly být Africké statistické ročenky. Ty se však zabývají jen celkovou populací států nebo jen nejrozšířenějšími kmeny v zemi, a to Svahilové nejsou. Práce se opírá především o data, která jsou získána z databáze Joshua Project nebo databáze jazyků Ethnologue: Language of the World, která existuje v tištěné podobě, avšak s aktualizovanými daty je přístupná online.

1.3 Metodika

Tato práce je bakalářského typu, čemuž odpovídá její rozsah. Je rozdělena do dvou kapitol. V první kapitole se práce bude zabývat jazykem, a to hlavně jeho vývojem, rozšířením a budoucností. To vše bude z historického a kulturně-geografického pohledu. Práce se nezabývá vývojem jazyka z pohledu lingvistického, i když i to by mohlo přinést jistě zajímavé poznatky. Nakonec se práce věnuje svahilské kultuře a obyvatelstvu. V této části se pojednává o jejich historickém vývoji, náboženství a moderní době, ale také o etnografickém vymezení této skupiny.

Při tvorbě této práce bylo využito několik metod. Nejprve se vyhledaly vhodné zdroje, ze kterých se čerpalo. V tomto případě se jedná o tištěnou či elektronickou literaturu, která je uvedena v seznamu zdrojů informací a internetové databáze.

Po získání dat došlo ke kompilaci, komparaci a shrnutí výsledků. Komparace byla využita hlavně u databází. Nakonec s přihlédnutím na zaměření práce byla získaná data redukována a později syntetizována. K využití těchto metod vedla snaha o ucelený obrázek vývoje svahilštiny, svahilské kultury a obyvatelstva od dob historických k současnosti. Samozřejmě se kvůli omezenému rozsahu práce zabývá jen obecnějším rámcem této problematiky, i když se dá studovat více do hloubky.

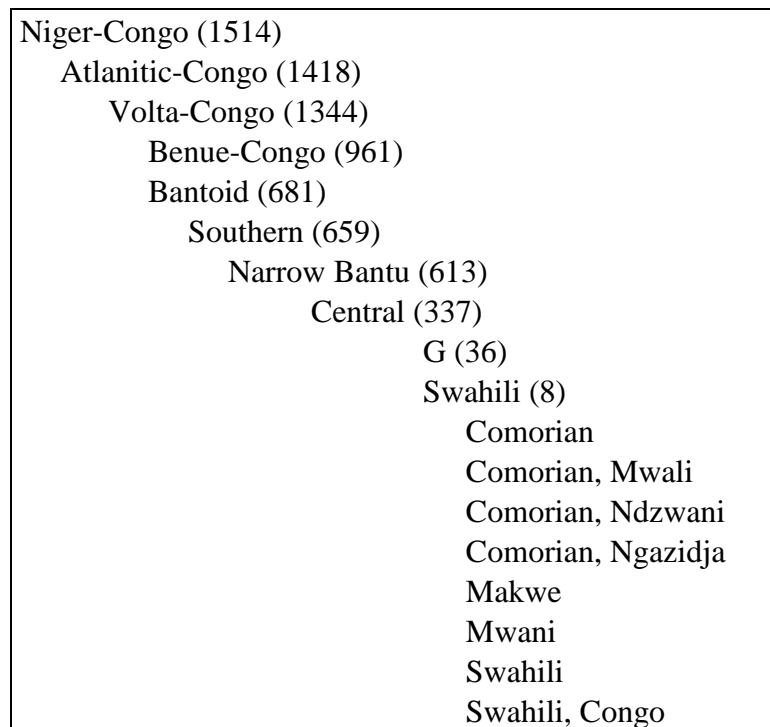

2. Svahilština

Svahilština je bantuského původu a je to nejrozšířenější jazyk ve východní Africe. Pro většinu mluvčích nejde o jazyk mateřský, ale o jazyk dorozumívací¹, proto je svahilština nejdůležitější lingua franca východní Afriky.

Název pochází z množného čísla arabského slova *sāhil* ساحل: *sawāhil* ساحل اوس, které znamená pobřeží. Koncovka “i” pochází z arabské adjektivní formy *sawāhalii* ساحل اوس. Svahilština se řadí do Niger-konžské jazykové rodiny. Podle www.ethnologue.com je přesný jazykový strom popsán v Obr. 1

Obr. 1: Jazykový strom

Poznámky: Čísla uvedená v závorce znamenají počet jazyků v dané skupině

Zdroj: www.ethnologue.com

2.1 Vznik a vývoj jazyka

Studium afrických dějin jižně od Sahary naráží na mnoho problémů. Největším z těchto problémů je, že většina etnických skupin této oblasti neměla dlouhá staletí vlastní písemnictví a neměla tak možnost sepsat své dějiny. Svahilština je toho zdárný příklad, protože svahilsky psané dokumenty jsou jen tři nebo čtyři století staré. Avšak jejich

¹ Svahilština je jazyk mateřský pouze pro několik Svahilů (cca 1,5 milion), avšak mluví s ním více než 50 miliónů obyvatel východní Afriky.

obsah a styl ukazuje, že jsou součástí tradic, již dříve existujících. Nicméně několik písemných záznamů o pobřeží existuje, a to záznamy zámořských cestovatelů a badatelů. Tyto záznamy jsou zajímavé, ale data o jazyku jsou zde omezená.

Jak píše Hrbek (1966a, s. 150) „jazyk sám o sobě je schopen svou strukturou a slovníkem podat informaci o svých minulých stavech a souvislostech s jinými jazyky.“ K takovéto informaci dospíváme především historickou srovnávací metodou. Vědci pomocí srovnávacích studií zkoumají kořeny slov a odchylky v jednotlivých jazycích od těchto kořenů (např. Guthrie 1962). Rozložením odchylek do prostoru lze vidět určitá geografická centra a směry pohybů rozšíření jazyka.

Podle nejrozšířenějších teorií vznikly bantuské jazyky jihozápadně od Čadského jezera na území dnešní Nigérie, což je považováno za jejich pravlast (Vansina 1990). O tom, že se kolébka jazyků Bantu nacházela právě zde, svědčí i to, že se jazyky blízkými Bantu v této oblasti mluví dodnes. Těmto jazykům říkáme jazyky bantuidní. Dovoluje se předpokládat, že tyto bantuidní jazyky a jazyk Bantu mají společný základ, který se nacházel právě v této oblasti a nazývá se proto-Bantu. Přibližně ve 3. tisíciletí př. n. l. se v této oblasti skupina proto-Bantuů rozdělila do dvou větví: východní a západní Bantu, které dále expandovaly ve dvou proudech (Vansina 1990). Jedna skupina přišla podél severního okraje rovníkového lesa do oblasti Velkých jezer ve východní Africe, druhá šla podél Atlantského oceánu na jih (Obr. 2).

Východní větev si od nilosaharských společností osvojila znalost pěstování obilovin a chov dobytka, čemuž nasvědčují slovní výpůjčky z nilosaharských jazyků (Ilfie 2001). Zde na pobřeží se začala vyvíjet i svahilština. Z oblasti východní Afriky se pak dále Bantuové šílili na jih, kde se patrně asimilovali s některými khoisanskými společnostmi.

Datovat tuto epochu, kdy začali bantuské migrace, je nelehké. Všeobecně se předpokládá, že rozchod bantuských jazyků z jejich pravlasti spadá zhruba do rozmezí 5. – 3. tisíciletí př. n. l. (Vansina 1990). Tato expanze byla zapříčiněna pravděpodobně zlepšením a rozšířením zemědělství do oblastí, kde předtím nebylo praktikováno. Lingvistické výzkumy ukazují, že expanze musela začít dříve, než Bantuové začali zpracovávat železo, jelikož mnoho slov dnes využívaných ve zpracování železa není příbuzných s jazyky Bantu. Z toho plyne, že se Bantuové rozešli z jejich původní vlasti předtím, než bylo železo součástí jejich života (Jordon 2008). Další možnost vysvětlení expanze může být, že se v tomto období výrazně oteplilo. Toto neobyčejně suché období se projevilo hlavně postupným vysycháním Sahary. Důkazem, že Sahara nebyla

před tímto obdobím suchá, tedy byla obydlena, jsou např. skalní malby, které se v této oblasti nachází (Kliment 2004). Vysychání mělo pravděpodobně za následek postupný ústup obyvatelstva. Některé národy zůstaly a přizpůsobily se změnám, jiné ustupovaly směrem na jih a vytlačovali tak další národy. Tak byli pravděpodobně původní lidé Bantu vytlačováni ze své domoviny (Hrbek 1966a).

Obr. 2: Bantuská expanze

Zdroj: <http://umanitoba.ca/>

Předkové Bantuů se mohli na jih šířit hlavně proto, že jejich jižní sousedé žili na daleko nižší společenské a kulturní úrovni. „Byl to nerovný boj lidí mezolitických, případně ještě svrchně paleolitických, s přicházejícími nositeli neolitu“ (Hrbek 1966a, s. 166). I když pochopitelně neexistuje přesná korelace mezi postupem neolitu a postupem bantuských jazyků na jih, jejich směr je identický a stejně je i prokázán neolitický charakter předků Bantuů (Holdon 2002).

Bantuské jazyky se rozkládají téměř po celé rozloze Afriky na jih od Sahary. Přes tuto obrovskou rozlohu je překvapující relativní jednota v základních jevech jazykového systému (Hrbek 1966a). Pochopitelně jsou zde patrné rozdíly způsobené historickým vývojem a vlivem různých substrátů, na něž se bantuské jazyky navrstvily.

Oblast východní Afriky se považuje za původní khiosanskou oblast, odkud byli tyto lidé vytlačeni neustále se pohybujícími Bantuy a pohybem skupin ze severovýchodu.

Pokud nositelé těchto jazyků neustoupili, byli bantuizováni, popřípadě přijali jiný jazyk (nilotský). Tento jev dokazují dnes rozptýlené ostrůvky Pygmejů, mluvících bantuskými jazyky, ale se svojí částečně zachovanou kulturou (Obr. 3). Nejstarší vrstvou jsou tedy jazyky khiosanské, jež byly vytlačeny jazyky bantuskými a později došlo k oddělení východních bantuských jazyků na jih postupujícími Niloty ze severu (Hrbek 1966a).

Obr. 3: Rozšíření jazykových rodin

Zdroj: <http://mathildasanthropologyblog.wordpress.com/>

Svahilština se tedy vyvíjela na pobřeží Indického oceánu, které bylo osídleno různými etnickými skupinami, ale svahilsky mluvící lidé zdá se vždy dominovali, a to jak politicky tak i kulturně. Jedna z nejvíce diskutovaných otázek v posledních desetiletích se zabývá původem svahilštiny. Podle různých vědců se na tuto otázku zformulovaly tři různé odpovědi, které uvádí Nurse, Hinnebusch (1994, s. 36). Všechny zahrnují interakci arabských a arabsko-perských jazyků s některými místními jazyky. První možnou odpovědí je předpoklad, že svahilština je smíšený jazyk, který se vyvinul z kontaktu arabštiny s několika místními jazyky a to patrně na rozdílných místech a v jiný čas. Druhý předpoklad je podobný. Vychází také z toho, že svahilština je smíšený jazyk, který vzešel z kontaktu mezi arabštinou a jedním bantuským jazykem. Třetí odpověď předpokládá samostatný bantuský jazyk ovlivněný arabštinou přistěhovalců z Perského zálivu a jižní Arábie.

Svahilština je prokazatelně rozdílná od ostatních jazyků Bantu, protože absorbovala hodně materiálů z neafrických zdrojů jako je arabština, perština, indické a evropské

jazyky. Pohlcování cizích slov je zapříčiněno především středověkým obchodním rázem pobřeží, kdy sem přicházelo mnoho obchodníků, ale i politických a náboženských uprchlíků, kazatelů a osadníků, kteří mluvili především arabsky nebo persky (Nurse, Hinebusch 1994). Dále pak na počátku 16. století se ocitlo pobřeží pod nadvládou Portugalců, které v 17. století vyhnali Ománci a východní Afrika pak byla pod kontrolou Ománského sultanátu po další dvě století. V 19. století do východní Afriky přišly další evropské národy, a to zejména Britové a Němci. Všechny výše uvedené události měly vliv na vývoj svahilštiny, který se projevil ve slovní zásobě. Svahilština má nejvíce slov vypůjčených z arabštiny, avšak tento počet závisí na tématu. Tyto slova ukazují, že některé specifické kulturní, morální hodnoty a literatura byly pravděpodobně převzaty z myšlenek arabského původu (Kusimba 1999). Dodnes je arabština jazyk islámských učenců i ve východní Africe.

První zmínka o svahilštině pochází z desátého století, kdy se arabský cestovatel al-Mas'údi ve svém díle Rýžoviště zlata a doly drahokamů zmiňuje o dorozumívacím jazyku mezi obchodníky z Arábie a domorodým obyvatelstvem na pobřeží východní Afriky. V díle se objevuje slovo Waflame (svahilsky „králové“), které se v tehdejší době užívalo pro označení panovníka a které pravděpodobně dokazuje existenci tohoto jazyka již v desátém století.

Nejstarší rukopisy pochází až z 18. století. Byly psány arabským písmem, které bylo postupně v raném kolonialismu vytlačeno latinkou. Jedním z těchto nejstarších svahilských a arabským písmem psaných dokumentů je epická báseň nazvaná Utendi wa Tambuka („Historie Tambuky“), která pochází z roku 1728.

2.2 Rozšíření

Během staletí se původně pobřežní jazyk rozšířil do značných vzdáleností díky dlouhotrvajícímu obchodu a migraci obchodníků. Později pomohli k rozšíření také křesťanští misionáři, kteří se učili svahilsky, aby mohli šířit evangelium ve východní Africe.

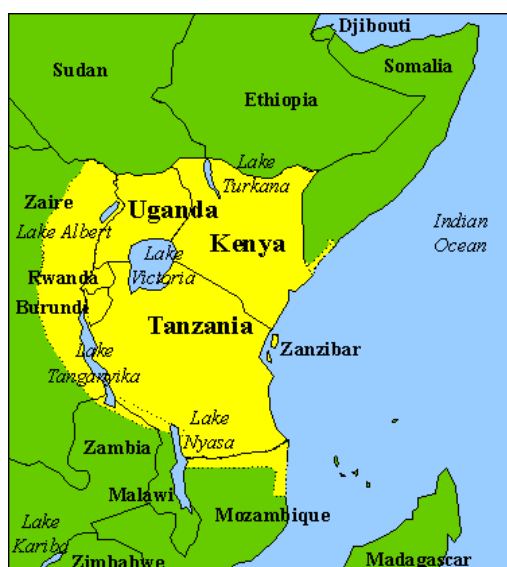
V minulosti se tak stala svahilština obchodním jazykem nejen na pobřeží, ale pronikla i hluboko do vnitrozemí a postupně se rozšířila do celé oblasti Indického oceánu. V 19. století bylo ještě možné se s ní domluvit jak v Indii, kde vznikl vlastní dialekt svahilštiny, tak na Malajském poloostrově a také v řadě přístavů Arabského poloostrova (Hrbek 1966a). Archeologické důkazy o rozšíření svahilštiny v minulosti

jsou nalezeny například i na ostrově Madagaskar a podobně je tomu i na ostrově Kerimba v Mosambiku.

Dnes svahilština sahá podél svahilského pobřeží, za které afrikanisté považují 3 000 km dlouhé východoafrické pobřeží, jehož šíře se může pohybovat od 20 do 200 km a jehož začátek se nachází u Mogadiša v Somálsku a konec severně od mysu Delgado v severním Mozambiku. Zahrnuje také některé ostrovy v Indickém oceánu jako například Pemba, Zanzibar, Mafia či Kerimba, souostroví Lamu a souostroví Komory.

Jako úřední jazyk je užívána v Keni, Tanzánii a Ugandě. Dále se už jen minoritně vyskytuje v Burundi, Somálsku Mosambiku, Demokratické republice Kongo a na ostrovech Mayotte a Komory (Obr. 4).

Obr. 4: Rozšíření svahilštiny

Zdroj: <http://mwanasimba.online.fr>

Svahilština je jediným africkým jazykem, který je v Africké unii oficiální. Dále figuruje v některých světových rádiových stanicích jako je například BBC, Hlas Ameriky, Radio Cairo, Radio Moscow International, Radio China International a jiné. Svahilština se také používá v uměleckém světě (v písních, v divadle a ve filmech).

2.3 Novodobá svahilština

V koloniální době vzrostl tlak po oficiální standardizované formě jazyka kvůli potřebám evropských administrátorů. Ten byl založen na zanzibarském dialektu Unguja, který prošel pečlivou systematickou kultivací a má dnes neobyčejně rozvinutý slovník

(Lacina 1984). Tento jazyk občané pravidelně přijímají skrze noviny, rádio, školu, vládní kanceláře a dokumenty, soudy a policii. Samozřejmě se také tato forma jazyka uplatní při kontaktu s lidmi, kteří nepochází z pobřeží.

Do té doby se na pobřeží vždy nacházela poměrně velká rozmanitost dialektů. Význam lokálních dialektů rostl a upadal se silou a prestiží jejich komunity. Toto se dnes mění. Téměř podél celého pobřeží jsou starší dialekty pod intenzivním tlakem standardní formy. Starší formy více odolávají v rurálních oblastech než v oblastech městských a spíše u starších než mladších lidí. Dnes je ve východní Africe mnoho jedinců, kteří jsou bilingvisté, trilingvisté, ba dokonce jsou i multilingvisté. Tento multilingvizmus má dva druhy. Jedním je vzrůstající počet lidí, kteří umí lokální jazyk od narození a později se učí svahilsky a anglicky. Druhý typ jsou lidé, kteří se narodili v multilingvistické oblasti (Nurse, Hinnebusch 1994).

Stejně jako ve všech jazycích Bantu je i ve svahilštině spousta specifických slov z oblasti vědy, technologie, politiky, psychologie a z dalších oborů, které nemají domácí (svahilský) ekvivalent. A protože je svahilština používána jako prostředek výuky, je potřeba tyto slova formulovat. Proto byl založen Institut pro rozvoj svahilštiny na univerzitě v Dar-es-Salaamu (The Institute of Kiswahili Research, známý pod zkratkou TUKI) a Národní svahilská rada (The National Swahili Council, známá pod zkratkou BAKITA). Vytváření nových slov zahrnuje tvorbu neologismů a později jejich standardizaci pro běžnou mluvu. Je mnoho různých zdrojů pro vytváření neologismů. TUKI hledá jakákoliv chybějící svahilská slova a hledá jejich sémantický ekvivalent v příbuzných jazycích. Pokud ekvivalent nenajde, osvojí si a pak adaptuje anglický popřípadě arabský nebo latinský termín. Nicméně existují i umělá slova, která nepochází z žádného jazyka a jsou vytvořena náhodně (<http://www.ikr.udsm.ac.tz/>). Toto dělá svahilštinu nejvíce dynamickým jazykem Afriky, který se vyvíjí pro potřeby měnícího se světa.

Angličtina a svahilština se vyučují ve státních školách, zatímco muslimské školy mohou vyučovat arabštinu, která je užitečná při čtení Koránu. Tyto formální jazykové vlivy kombinovány se zahraničními médii a s interakcí s cizinci ovlivňují každodenní řeč.

2.4 Budoucnost

Do budoucnosti se dá očekávat stálý růst obyvatel, kteří budou mluvit svahilsky. To je možné hlavně kvůli africké hrdosti (Ogwana 2001). Svahilština posiluje jednotu mezi

různými etnickými skupinami východoafrického regionu, a to z důvodu legálního i nelegálního přeshraničního obchodu. Svahilský jazykový repertoár, běžný pro obyvatele regionu, pomáhá Svahilům, vidět se jako lidi patřící k jednomu velkému, rozdělenému, ale jazykově spojenému regionu (Habwe 2009). Toto také pomáhá minimalizovat hraniční konflikty v této oblasti.

V 70. letech 20. století, po nabití nezávislosti afrických států, se vyslovili mnozí intelektuálové, že africké jazyky jsou základní částí africké identity a proto by se mělo dělat vše pro udržení těch jazyků, které se udržet dají (Ogwana 2001). Od té doby se svahilština stala nejrespektovanějším jazykem v této oblasti. Podle Habweho (2009) symbolizuje „svahilština a její rozsáhlé působení kulturní liberalizaci afrického světa od západního světa a také prostředek, kterým se mohou Afričané zapojit do procesu globalizace s vnějším světem.“ Podle Ogowany (2001) „vlivem globalizace a celosvětově uznávaného statusu francouzštiny a angličtiny zůstane svahilština až druhým jazykem vyšších tříd, protože jejich myšlení je stále orientováno směrem na bývalé koloniální mocnosti.“ Zatímco „obyčejný“ člověk bude používat svahilštinu stále více, vyšší vrstvy a vládcí budou stále používat angličtinu a francouzštinu. Ostatní místní jazyky budou postupně slábnout ve prospěch svahilštiny, která je pravděpodobně nahradí, avšak stále ještě nenahradí koloniální jazyky.

2.4.1 Integrace východní Afriky

Dnes státy východní Afriky jsou členy mnoha integračních uskupení jako je Africká unie, Společný trh východní a jižní Afriky (COMESA), Východoafrické společenství (EAC), Východoafrická rozvojová banka (EADB), Africké hospodářské společenství a další. Jak vidno vyskytuje se v Africe mnoho takovýchto organizací. Toto členství v různých uskupeních zdá se být záměrné, a to hlavně proto, že z členství plynou pravděpodobně jisté hospodářské výhody.

Nejdůležitější východoafrické integrační uskupení je Východoafrické společenství, které zahrnuje vzájemnou spolupráci v politické, ekonomické, sociální i kulturní sféře. Bylo původně založeno v roce 1967, ale o deset let později bylo rozpuštěno a znovu založeno bylo v roce 2000. Cílem tohoto společenství je rozšíření a prohloubení spolupráce mezi členskými státy. K tomu má sloužit založení celní unie, společného trhu, měnové unie a konečně politické federace. Již dnes je platná zóna volného obchodu a od roku 1999 existuje společný východoafrický pas, který je platný v rámci členských zemí. Od příštího roku by měla přijít v platnost společná měna

Východoafrický šilink. Do budoucna se počítá s Východoafrickou federací, která je založena na rozvoji Východoafrického společenství, jehož členy jsou Keňa, Tanzanie, Uganda, Burundi a Rwanda. Důležité je, že společenství zahrnuje státy, ve kterých se vyskytuje převážná část Svahilů a převažujícím jazykem je zde svahilština.

Úřední jazyk EAC je svahilština, angličtina a francouzština. Jelikož svahilština může být vnímána i jako jazyk integrující, je možné, že by mohl pomoci k vytvoření Východoafrické federace, což některé členské státy zatím odmítají (jedná se především o Tanzanii). Pomocí jazyka lze rozšířit nové vědomosti a problémy mezi širší veřejností. Svahilština usnadňuje chod EAC a je jejím posilujícím činitelem (Habwe 2009). Dalo by se očekávat, že v rámci federace by byla možná určitá pomoc etnickým skupinám, zvláště pak Svahilům. Avšak je to spíše nepravděpodobné. Ale rozšíření čisté formy svahilštiny v budoucí pětičlenné federaci je možné.

3. Svahilská kultura a obyvatelstvo

Pobřeží východní Afriky je oblast neustálých změn, které trvají dlouhá staletí. Práce archeologů a historiků naznačují, že to co můžeme nazývat svahilskou kulturou je rozpoznatelné už od 9. století.

Nejvíce významná charakteristika Svahilského pobřeží je jeho diverzita. Jedná se o diverzitu obyvatelstva, způsobů života a ekonomických možností. Téměř dvě tisíciletí měli zdejší obyvatelé kulturní a obchodní vztahy s vnitrozemím, Perským a Arabským zálivem, Indickým subkontinentem a s Indonésií. Zrodila se tak specifická společnost s typickou architekturou, islámem jako hlavním náboženstvím a s vlastním jazykem. Svahily nelze považovat za kmen ve smyslu jednotného původu, ale spíše za národ spojený jednou kulturou (Hydar 2003).

V průběhu minulého tisíciletí se svahilsky mluvící obyvatelé adaptovali na mnoho změn například na vpád a migraci Portugalců, Ománců, Němců, Britů a rovněž Afričanů z vnitrozemí. Tento poslední trend zesílil hlavně během posledních let do takového rozsahu, že pobřežní obyvatelé – Svahilové – jsou dnes menšinou.

3.1 Vznik a vývoj svahilské kultury a obyvatelstva

Jelikož se vývoj svahilské kultury a Svahilů jako etnografické skupiny, která patří do skupiny Bantu, shoduje s vývojem jazyka, nebude zde celý tento vývoj opakován, ale naopak budou vyzdvihnuty části, které měly vliv více na kulturu než na jazyk, i když se nedá říct, že by jazyk vůbec neovlivnily.

V předchozí kapitole byl uveden přibližný obraz o pohybu proto-Bantuů a Bantuů na základě toho, co o tom sdělují jazyková fakta. V této kapitole to bude doplněno i jinými úvahami než jsou lingvistická fakta.

Po dlouhou dobu archeologové zabývající se východní Afrikou považovali keramiku, mince a historické záznamy za nejvíce přesné metody určující pobřežní chronologii (Kirkman 1965, cit. v Kusimba 1999, s. 32). Později se stala důležitou metodou datování i metoda měření radioaktivního uhlíku.

Protože rozšíření Bantuů do jižní a východní Afriky spadá přibližně do stejné doby jako příchod železa do Afriky jižně od Sahary, je možné předpokládat, že migrace byla odrazem těchto změn. Avšak vědci (Jordan 2008, Holdon 2002) se vyslovili, že k těmto migracím došlo patrně v důsledku působení dvou činitelů. Jedním z nich je neustálý pokrok ve zpracování železa, druhým je nová zemědělská revoluce, která nastala

s přenesením některých nových tropických plodin (banány, asijské jamy a kolokásie) z jihovýchodní Asie (Lacina 1984). To ovšem neznamená, že by proto-Bantuové nepěstovali žádné ovoce či hlízové plodiny, avšak tyto plodiny byly méně výživné než nové druhy. Příchod nových plodin jim umožnil přechod k intenzivnějšímu zemědělství. Jejich rozšíření způsobilo početní růst protobantuského obyvatelstva a jeho disperzi do oblastí jižní a východní Afriky. „Nedá se říci, že by růst obyvatelstva vedl k přelidnění, ale dal podnět k postupnému rozchodu na všechny strany“ (Hrbek 1966a, s. 329). Území, do nichž Bantuové pronikali, byla osídlená většinou řídce. Jak už bylo uvedeno výše v jazykové části, Bantuové všechny původní populace zčásti asimilovali, zčásti vyhubili a vytlačili (Hrbek 1966a).

Pro vznik Svahilské kultury je důležitá ta část, kdy se Bantuové dostali do končin východní Afriky. Rozšíření v těchto částech Afriky bylo možné jen tehdy, když tyto bantuské skupiny přidaly ke svému dřívějšímu lesnímu hospodářství s tropickými plodinami ještě řadu způsobů výroby potravy uzpůsobených životu na savaně např. pastevectví, které pravděpodobně převzali od mluvčích nilosaharských jazyků (Iliffe 2001). Tato fáze osídlení východní Afriky se přibližně datuje do 2. nebo 3. století n. l. Pobřežní části Afriky tak byly osídleny bantuskými zemědělci i nilotskými pastevci. Mezi těmito dvěma entitami docházelo po staletí k přebírání kulturních prvků a k vzájemnému ovlivňování, které spočívalo především ve výměně různého zboží (Kusimba 1999).

Archeologické záznamy ukazují, že lidé žijící na pobřeží zužitkovávali přírodní zdroje (rybolov, farmaření, zpracování železa) pro vlastní potřeby a malý přebytek se uplatnil ve výměně se sousedy. Tito raní obchodníci používali kánoe a malé loďky, pluli podél pobřeží, obchodovali a kolonizovali nové oblasti. Byla to jediná cesta k získání místně nedostupných zdrojů. Ke vzniku těchto výměnných (obchodních) sítí pomohla ekologická různorodost pobřeží. To naznačuje, že významné sociální a ekonomické změny byly v pohybu již před objevením se obchodu na dlouhé vzdálenosti ve velkém měřítku (Kusimba 1999).

Od této doby do počátku druhého tisíciletí významně vzrostla přítomnost importovaného materiálu a značně se začal rozvíjet zahraniční obchod. Například „Íránská keramika z 5. až 7. století se nachází nejenom v lokalitách na pobřeží, ale i ve vnitrozemí, což naznačuje, že obchod v Indickém oceánu byl propojen s regionálním africkým obchodem“ jak píše Iliffe (2001, s. 71) Hlavním vývozním zbožím byla slonovina, která směřovala přes Perský záliv do Indie a do Číny, jak zjistil na pobřeží

v roce 916 al-Mas'údí. Vývoz otroků z pobřeží nebyl Al-Mas'údím potvrzen. Přesto írácké otrocké povstání v 9. století bylo vedeno pravděpodobně „Zandžy“, což je výraz používaný pro východoafrické černochoy. „Zandžové mají vytříbený jazyk a muže, kteří jim káží“ píše Al-Mas'údí (1983). „Měl asi na mysli svahilštinu, kterou pravděpodobně hovořili ti Afričané, kteří se jako první podíleli na zámořském obchodě“ (Ilfie 2001, s. 71). Nejvýznamnějším místním zbožím bylo železo, které bylo v 9. – 10. století populární hlavně mezi indickými obchodníky. V tomto období došlo k transformaci sociální komplexity. Objevila se nová podnikatelská vrstva, která obchodovala s exotickým zbožím. Poptávka po afrických produktech (železo, slonovina, jantar, želví krunýře, kočičí kůže, křišťál, zlato aj.) tak vytvořila možnost akumulace bohatství těmi, kteří obchodovali přímo s asijskými obchodníky. Ekonomický potenciál pobřeží přilákal imigranty z vnitrozemí, ale i z Perského zálivu a Indie. Z archeologických záznamů je zjevné, že došlo k hierarchizaci sídel i obyvatel. Osady se rozrostly a změnily se z domácího společenství spojeného příbuzenstvím v multietnickou společnost. Rozvoj měst byl vyšší a úspěšnější tam, kde byly lepší podmínky pro obchod. Tato města byla strategicky položena hned vedle obchodních cest, ústí hlavních řek a přirozených přístavů. Také průmysl reagoval na změny, které se shodují s přílivem nových lidí do rostoucích měst. Například se objevují nové a lepší typy vesel a lodí, což napomohlo k dalšímu rozvoji (Kusimba 1999). Některé předměty kolovaly jen v omezených kruzích a staly se tak symbolickými předměty pro vyšší vrstvy. Nejdůležitější pohybující se komoditou byla samozřejmě informace. Informace, která měla největší vliv na transformaci pobřeží, byl islám.

Zhruba po roce 1000 se islamizace a rozvoj obchodu na pobřeží urychlily. Afričtí Muslimové cestovali do zahraničí za obchodem, vzděláním a putováním. Domů přinesli nové zkušenosti, které zformovaly jejich každodenní život. Toto hrálo velkou roli v měnící se společnosti, která se vyvinula z rapidního populačního růstu a z rostoucí diferenciací sociálních a ekonomických tříd (Kusimba 1999). A tak když místní lidé přijali islám, stal se hlavním integračním mechanismem pobřežní společnosti. Od 11. století je potvrzena existence městských států na východoafrickém pobřeží jako Mogadišo, Brava (Barawa), Malindi, Mombasa, Kilwa, Sofala a další, které vznikly pod vlivem arabských či perských muslimských obchodníků. Tyto státy však měly charakter odlišný od jiných afrických států, neboť byly zcela orientovány na zámořský obchod. Byly to autonomní politické entity s vlastními vůdci a politickou identitou. Každý stát měl svůj vlastní dialekt svahilštiny. Značnou politickou a hospodářskou úlohu v nich

měli přistěhovalci z Předního východu, i když byli v té době zastoupeni jen minoritně. Právě v těchto přístavních městech se začala rozvíjet svébytná svahilská kultura, jež byla syntézou bantuských a muslimských prvků (Lacina 1987). V 13. století se města stala důležitými centry obchodu v Indickém oceánu a lákala imigranty ze zámoří ale i z vnitrozemí. Archeologie svahilského pobřeží ukazuje, že tento region dosáhl politického rozkvětu ve 14. století a v 15. století začal pomalu, ale stabilně klesat. To se zrychlilo s převahou kolonistů na pobřeží od 16. století. Do této doby pobřežní města koexistovaly v relativní harmonii. Harmonie se ovšem časem změnila v neshody, jak o tom svědčí kroniky několika měst (Kilwa, Lamu aj.). Kroniky popisují mezistátní rivalitu a konflikty, kdy města soupeřila o přístup na obchodní sítě a trhy. Jedním z možných vysvětlení tohoto nesváru je zhoršení environmentálního prostředí, kdy dlouhodobá sucha prohlubovala sociální a politické následky (Kusimba 1999).

Období od roku 1500 do roku 1950 by se dalo nazvat koloniálním obdobím, kdy východní Afričané ztratili kontrolu nad svým územím. Na počátku 16. století totiž ovládli pobřeží Portugalci. To těžce postihlo prosperitu měst ve východní Africe, která rovněž ztratila spojení s arabskými zeměmi a Indií. Obchodní cesty, které dříve vedly z Evropy do Indie přes arabské země, byly po portugalské kolonizaci odkloněny na námořní trasy okolo kontinentu (Kusimba 1999). Následující dvě století Portugalci kontrolovali politický i ekonomický život v Indickém oceánu. Drancovali města, posílali jejich obyvatele do otroctví, unášeli a znásilňovali ženy a snažili se zabránit dalšímu rozšíření islámu. Přesto se velké části populace podařilo emigrovat do vnitrozemí. Tři čtvrtiny pobřežních obydlí byly opuštěny a zbytek byl výrazně oslaben. Portugalské panování vyústilo v masové opuštění a chátrání jak pobřežních, tak vnitrozemských usedlostí. Kdysi významní obyvatelé přišli o kontrolu nad místním řemeslem, obchodem a politickým životem (Kusimba 1999). V 18. století se pobřežním městům podařilo zbavit se portugalské nadvlády za pomoci ománských Arabů. Postupně východoafrický námořní obchod znovu ožil, nedosáhl však již nikdy objemu předchozích staletí, neboť byl omezen jen na západní část Indického oceánu. Avšak ománští Arabové využili své převahy k tomu, aby ovládli hlavní přístavy a zmocnili se hlavního podílu z námořního obchodu. Východoafrické pobřeží se tak stalo na dlouhou dobu ománskou kolonií. Města a jejich obyvatelé však začali bohatnout na rozvíjejícím se obchodu s otroky, který ve východní Africe dosáhl vrcholu až v 19. století (Lacina 1984). Arabští a svahilští obchodníci s otroky se pouštěli od pobřeží stále více na západ, kde na opuštěných farmách vznikaly otrocké plantáže. Zde získaní otroci byli

vyvážení hlavně do arabských zemí, Íránu, Indie a na ostrovy v Indickém oceánu (Kandert 1984). Později, když Velká Británie přinutila zanzibarského sultána, aby zakázal vývoz otroků, zůstávali otroci na Zanzibaru a na pobřeží jako pracovní síla v plantážním hospodářství (hřebíčkové plantáže). Obyvatelé svahilského pobřeží žili především z obchodu, rybolovu a v menší míře i ze zemědělství. Významnou roli v místním průmyslu hrály zdejší loděnice. Stavěly se v nich plachetní lodě zajišťující dopravu podél celého pobřeží. Některé z těchto loděnic pracují dodnes (Kandert 1984). Poté se ve východní Africe usídlili Britové a Němci.

Na východoafrickém pobřeží se Britové opírali o spojenectví se zanzibarským sultanátem, jež jim umožňovalo jak politický vliv, tak i ekonomické výhody. K teritoriálním záborům přistoupili až tehdy, když Němci začali v roce 1884 zabírat území Tanganiky a ohrožovat jejich monopol (Lacina 1987). Roku 1886 byla uzavřena smlouva mezi Británií a Německem o rozdělení sfér vlivu. Hranicí se stala linie vedoucí od ústí řeky Umby k Viktoriinu jezeru, jež tvoří i dnes hranici mezi Keňou a Tanzanií, avšak pobřežní pruh byl ponechán v rukou zanzibarského sultána (Lacina 1987). Po první světové válce si vítězné mocnosti mezi sebe rozdělily německé kolonie.

Všechny tyto události spojené s dobou kolonialismu, ovlivnily vývoj svahilské kultury. Kvalita života pod koloniálními zákony se zhoršila a s ní i dlouhodobě fungující způsoby obchodu, které byly tak podstatné pro tradiční kulturu Svahilů.

3.2 Vymezení Svahilů etnograficky

Vymezení etnické skupiny Svahilů je nejednoznačné a obtížné. Není lehké definovat tuto skupinu, jelikož když se mluví o vymezení etnické skupiny, počítá se především s relativní genetickou homogenitou skupiny. Stupeň této homogenity závisí na prostorové izolaci a na časovém horizontu vývoje genů. Oblast, kde Svahilové žijí, byla ovlivňována dlouhá staletí obchodním charakterem Indického oceánu, a to přilákalo mnoho zahraničních i vnitrozemských obyvatel. Ti se postupně začlenili do pobřežního života a smísili se s místním obyvatelstvem, proto jsou Svahilové směsí různých genetických komponentů (Hyder 2003).

Definice Svahilů podle encyklopedie Wikipedie zní: Svahilové jsou jedineční obyvatelé pobřeží východní Afriky. Jsou spojeni hlavně kulturou a mateřským jazykem svahilštinou. Toto spojení se vytvořilo s příchodem arabských, perských a jiných migrantů, kteří přišli na pobřeží a smísili se s místními lidmi, což vedlo k významné kulturní infúzi. Od 6. století se postupně vyvinuli kupředu vstříc vzrůstajícímu obchodu,

populačnímu růstu a k rozvoji něčeho, co vejde později ve známost jako svahilské městské státy. Velice podobně definuje svahilské etnikum i Hyder.

Jedním z důvodů, proč je těžké kategorizovat Svahily je ten, že jsou to lidé, kteří se svobodně mísí a vždycky mísili s cizinci z ostatních částí Indického oceánu. Takže Svahilové absorbovali geny z širokého etnického spektra (Hyder 2003).

Podle projektu Joshua Project, který je součástí U. S. Center for World Mission (Americké centrum pro světovou misii), je těch, kteří se řadí do skupiny Bantu-Svahilové přes čtyři miliony. Dělí Svahily na 14 skupin (etnik), jak je vidět v Tab. 1. Avšak při hledání počtu svahilských obyvatel pobřeží se vyskytují v tomto projektu jisté nejasnosti. Při studování kategorizace etnických skupin se ve skupině Bantu-Svahilové, v které je možno očekávat svahilské etnikum, vyskytují jiná etnika. Podle výše uvedené definice je jednou z podmínek mateřský jazyk svahilština. Avšak v této tabulce (Tab. 1) se vyskytují etnické skupiny (konkrétně etnikum Mushunguli a Zaramo), které primárně používají jiný jazyk a svahilštinu využívají sekundárně. Ostatní z této skupiny se řadí do Bantu-Svahilové právě proto, že jejich mateřský jazyk je svahilština a nebo alespoň příbuzná forma svahilštiny např. komorština (Nurse, Hinnesbuch 1994). Těch, kteří mluví čistou svahilštinou a jejími dialekty, je podle tohoto projektu přibližně 1,7 milionu (Příloha 2).

Tab. 1: Bantu- Svahilové

Název obyvatel	Počet obyvatel	Náboženství
Comorian	564090	islám
Comorian, Mwali	45140	islám
Comorian, Ndzwani	425000	islám
Comorian, other	13600	islám
Mushunguli	48100	islám
Mwani	97400	islám
Shirazi	614000	islám
Swahili	1399350	islám
Swahili-Bajuni	110800	islám
Swahili-Pemba	1820	islám
Swahili-Zanzibari	88040	islám
Swahili, Congo	2250	islám
Swahili, Tumbato	53100	islám
Zaramo	783000	islám

Poznámky: Z důvodu nejasného českého ekvivalentu jsou názvy obyvatel uvedeny v angličtině.

Zdroj: www.joshuaproject.net

Další možnost zkoumání svahilského obyvatelstva skrze Joshua Project je přes kategorii svahilsky mluvící obyvatelstvo (Příloha 1), kde je započtena populace s využitím jazyka primárním či sekundárním a také je zde započtené obyvatelstvo s jiným náboženstvím než je islám. Celkový počet svahilsky mluvícího obyvatelstva není jednoduché stanovit, jelikož značný počet dat je neznámý. Jak vidno v příloze 2, vyskytují se Svahilové na každém kontinentu. Zajímavý je jejich celkem početný výskyt v Řecku a v severní Americe. Podle www.everyculture.com se uvádí, že do těchto částí světa odešli Svahilové z ekonomických důvodů.

Podle Gordona (2005) se svahilština dělí do osmi podskupin (Tab. 2). Je zde vidět i počet obyvatel mluvících těmito jazyky (celkem přibližně 1,5 mil.), který je téměř shodný s výše uvedeným číslem pro primárně mluvící svahilsky (1,7 mil.), avšak v této databázi se k svahilštině řadí i jazyky, které jsou příbuzné formy svahilštiny (např. dialekty komorštiny), které v předchozí databázi čítají více než čtyři miliony.

Z tohoto výčtu lze vidět, že jednotlivé databáze jsou nesrovnatelné a přesný počet Svahilů nelze určit. Je nutno se spokojit pouze s přibližným číslem.

Tab. 2: Rozdělení svahilštiny

Svahilština	Počet obyvatel
Comorian	350 702
Comorian, Mwali	27 194
Comorian, Ndzواني	264 324
Comorian, Ngazidja	neznámý
Makwe	32 000
Mwani	80 000
Swahili	772 642
Swahili, Congo	1 000

Poznámky: Z důvodu nejasného českého ekvivalentu jsou názvy dialektů svahilštiny v českém jazyce.

Zdroj: www.ethnologue.com

3.3 Náboženství

Svahilové vyznávají islám a islámské praktiky hrají velkou roli v jejich každodenním životě. Dodržují pravidla spojená se stravováním, způsobem oblékání, sociální etiketou, svatebními obřady, zákony týkající se rozvodu a rituály spojené s narozením či se smrtí. To vše se řídí islámskými tradicemi. Mladí chlapci navštěvují islámské školy, kde studují Korán a zároveň navštěvují i světské školy, aby dosáhli základního vzdělání.

I když téměř všichni Svahilové jsou muslimové, pronikají do jejich vyznání z části i animistické prvky a praktiky z dob předislámských. Například věří v existenci dobrých a zlých duchů a také v nadpřirozené schopnosti čarodějnic a kouzelníků. Mnoho lidí nosí ochranné amulety okolo krku, které obsahují verše z Koránu (www.joshuaproject.net).

Islám se dostal na pobřeží s prvními obchodníky z Blízkého Východu. Nejstarší mešita se nacházela v osadě Shanga na souostroví Lamu u severního pobřeží Keni. Její vznik se podle měření radioaktivního uhlíku dá odhadnout do 8. století. Byla to první z devíti mešit, které tu byly vystavěny v průběhu tří staletí (Ilfie 2001). Dalším důkazem o brzké islamizaci některých obyvatel pobřeží je rituál spojený s pochováváním mrtvých, kdy jsou nebožtíci ukládáni do hrobu čelem k Mekce.

Islám se uchytil nejdříve u vyšších sociálních tříd ve městech, poté se rozšířil i k běžným obyvatelům. Přejít k islámu s sebou přinesl několik výhod. Zjednodušilo se spojení s obchodníky z Arábie, konvertovaní Afričané byli chráněni před islámskými obchodníky s otroky. Proto je největší konverze k islámu spojena s rozšířením otroctví. Postupně se začleněním se stával islám dominantním integračním mechanismem ve svahilské kultuře (Kusimba 1999).

Přestože jsou dostupné ve svahilštině křesťanské zdroje jako je bible a jiné, je svahilských křesťanů pramálo (www.joshuaproject.net) a podle některých zdrojů není ani jeden Svahil křesťanem (Jenkins 2008).

3.4 Moderní doba

Porozumění africké modernizaci je svázáno tendencemi sociálních pracovníků zobrazovat Afriku jako zpátečnickou a svázanou s tradicemi (Caplan 2004).

Vliv moderní doby na města východního pobřeží Afriky a jejich obyvatele je značný. Ukázka tohoto vlivu je znázorněna v případové studii z keňského města Malindi, avšak výsledky této studie neplatí pouze pro toto konkrétní město, jak zmiňuje sama autorka, ale dá se říct, že jsou shrnutím toho, co se dělo ve městech na pobřeží východní Afriky s nástupem moderní doby.

Malindi je město s 83 000 obyvateli a poskytuje výbornou případovou studii svahilské dovednosti přizpůsobit se změnám a poskytuje kvalitní ilustraci toho, co znamená být moderní a Svahil (Beckerleg 2004, In: Caplan, Topan). Ve staré části města, které se říká Shela, sídlí svahilská enkláva. Zbytek města je charakteristický velkou etnickou různorodostí. Jako ostatní Svahilové mají Svahilové z Malindi hodně

příbuzných podél pobřeží, ve vnitrozemí, v Arábii ale i dále. Malindi je dobrý příklad toho, co s prosperujícím městem udělal rychlý vpád kolonialistů. Když před pěti sty lety přijeli Portugalci do Malindi, našli zde kulturně i politicky prosperující město se svahilsky mluvícími muslimskými obchodníky a rybáři jak popisuje i V. de Gama (Kusimba 1999). Avšak do 20. století Malindi ztratilo status centra svahilské kultury a stalo se sešlým turistickým centrem. S úpadkem města se objevilo mnoho sociálních problémů např. nezaměstnanost, prostituce, drogová závislost, zvýšený počet obyvatel s nemocí AIDS. Tyto rysy je možné pozorovat nejen u města Malindi, ale u většiny východoafrických měst. Jako příčinu poklesu ekonomiky a postupného rozkladu svahilské kultury vidí Svahilové nárůst turismu. Tím mají hlavně na mysli turisty, kteří se nemravně oblékají, pijí alkohol na veřejnosti a mají špatný vliv na mladé lidi, čímž trpí jejich řádné islámské vychování (www.everyculture.com).

Odezva na ekonomicky těžké časy spojené s moderní dobou je hlavně ta, že místní rodiny využívají spojení s Arábií. Mladí svahilští muži odchází pracovat do ropných zemí Arabského zálivu a některé mladé ženy tak zůstaly na pobřeží samy. Nejen z města Malindi odcházeli Svahilci do zahraničí. Po revoluci na Zanzibaru v roce 1964 jich odešly stovky na Blízký východ a v posledních desetiletích jich tisíce emigrovaly do Evropy, severní Ameriky, ale také i na Blízký východ, a to z ekonomických důvodů (www.everyculture.com). Tito vystěhovalci se stali důležitým zdrojem peněz, které plynou do mnoha svahilských domácností. Proto zahraniční finanční prostředky udržují mnoho rodin nad vodou. Podle www.everyculture.com „v porovnání s ostatními lidmi v Keni si Svahilové užívají relativně vysoký standart žití.“

V nedávné době se na svahilském pobřeží zformovalo mnoho sociálních a rozvojových organizací vedených muslimy. Většina těchto organizací je podporována fondy z bohatých arabských zemí a poskytuje vzdělání a zdravotní výdaje potřebným rodinám. Příkladem takového uskupení je Tawfig Muslim Youth a Tawfig Hospital, které podporují různé projekty např. oční kliniky, testování na nemoc AIDS a také spolupracují na projektu proti užívání drog, které je vnímáno jako obrovský muslimský problém ovlivňující pobřeží (<http://www.tawfiq.org/programs.htm>). Ne všechny Svahily vedené organizace jsou tolik orientovány na islám, přestože se zaměřují na problémy islámské (svahilské) komunity. The Malindi Education Development Association (MEDA) se zaměřuje na službu všem znevýhodněným mladým občanům města Malindi. MEDA se začala zabývat problémem, na který poprvé upozornil UNICEF a to, že muslimské děti jsou velice zatížené, jelikož navštěvují světské školy přes týden a

muslimské školy o víkendu (Beckerleg 2004, In: Caplan, Topan). Proto MEDA hledá nové cesty ke skloubení náboženského a světského vzdělávání. Svahilské ženy jsou také stále více aktivní, ač jsou muslimského vyznání, mají větší nezávislost, než tomu bylo v dobách minulých a jsou stále více zahrnovány do ekonomických a sociálních sfér společnosti. Zapojují se do organizací a projektů spojených se zdravotnictvím a blahobytem obyvatelstva (Beckerleg 2004, In: Caplan, Topan).

Ve svahilských komunitách vyšší vrstvy vedou malé prosperující obchody (dílny, rybí trhy, autobusové společnosti), věnují se duchovní činnosti a učí ve školách oproti minulosti, kdy se výhradně zabývali obchodem s exotickým zbožím (www.joshuaproject.net). Někteří vlastní půdu ve městě nebo ve vnitrozemí na starých otrockých plantážích. Bohaté rodiny mají kořeny na Arabském poloostrově, kam jejich předci migrovali v 19. a 20. století (Beckerleg 2004, In: Caplan, Topan). Naopak „obyčejní“ lidé žijí z obchodu, rybolovu a ti, co žijí na venkově, farmaří přesně tak, jak to dělali předchozí generace. Avšak kvůli složité ekonomické situaci je mnoho lidí nezaměstnaných nebo jsou závislí na sezónním turismu (www.everyculture.com).

Spojení s Arabským zálivem a Evropou stimulovalo formy vlastního svahilského vyjádření se. Moderní svahilské oblečení odráží styly obou oblastí. Svahilové s jejich charakteristickým oblečením jsou schopni vyjádřit vlastní identitu a odlišit se od ostatních etnických skupin. Avšak i zde se projevuje vliv islámu a Svahilové nosí oblečení, které pokrývá jejich hlavu i tělo (Beckerleg 2004, In: Caplan, Topan). Muži nenosí krátké kalhoty, které jsou pro ně symbolem turistů a ne-muslimů.

Svahilové projevíli zájem o západní kulturu např. již zmíněné navštěvování svahilských dětí islámských i světských škol proto, aby získali západní styl vyučování, ale hlavně vzdělání. Dále také tradiční lidová medicína není jediný způsob léčby nemocí, ale nové moderní zdravotnické kliniky byly vystavěny v některých oblastech, aby sloužily obyvatelstvu (www.joshuaproject.net).

Další důležitou částí moderní doby je rozvoj, především jeho význam pro obyvatele. Většina obyčejných občanů vnímá rozvoj jako nedostatečný a nekončící starost (Walley 2004, In: Caplan, Topan). Pro obyvatele východní Afriky je význam rozvoje jiný než pro světové organizace. Zatímco vládní organizace a vláda vidí pojetí rozvoje v mezinárodním pohledu, který předpokládá společnost v procesu progresivní sociální transformace, nevládní organizace a lidé vidí rozvoj např. v důrazu na environmentální udržitelnost a aktivního zapojení se komunit (Caplan, Topan 2004). Například na souostroví Mafie, které bylo součástí rozsáhlého a kosmopolitního

světového obchodu v Indickém oceánu, se situace nedostatečného rozvoje prohloubila od té doby, kdy připadlo Němcům, kteří tehdy upevnili své državy v Tanganice (Walley 2004, In: Caplan, Topan). V kontrastu s minulými dobami tak začalo být souostroví politicky i ekonomicky opomíjeno a současně začalo být považované za odlehlý region. Obyvatelé se často srovnávají s více rozvinutými regiony jako je Evropa či Amerika, ale i s regiony v Tanzanii (Walley 2004, In: Caplan, Topan). Zde si obyvatelé představují rozvoj trochu jinak, i když hodně věcí se dá srovnávat s věcmi, které si pod rozvojem představí např. Evropané. Kladou důraz především na potřebu elektrifikace, vylepšení silnic, nové školy a další (Walley 2004, In: Caplan, Topan). Jinými slovy usilují o prostředky a technologii běžnou pro rozvinuté státy, což by učinilo jejich životy jednoduššími.

Je možné souhlasit s tím, že v různých částech východní Afriky chybí ekonomicko-společenský rozvoj v porovnání se světovými státy. Jejich představa o rozvoji je jiná než si představují Evropané a Američané. Západní svět v tom vidí globální rozvoj společnosti, kdežto lidé ve východní Africe v tom vidí něco, po čem touží, něco co je může posunout dopředu, ale uvažují o tom čistě z individuálního hlediska.

4. Závěr

Je možné studovat daleko širší souvislosti spojené s tématem práce a také se tématem zabývat více do hloubky a z pohledů různých vědeckých směrů, avšak není to možné v rozsahu bakalářské práce. Zpracováním tématu došlo k zodpovězení předem určených výzkumných otázek.

První výzkumná otázka zkoumá *Jak se Svahilové odlišují od ostatních etnik?* Je zřejmé, že se ve městech rozrůstá počet nových etnik a Svahilové už nejsou ve většině. Přesto si stále zachovávají silnou identitu jako muslimové ale i jako Svahilové. To vše je dáno tím, že Svahilové jsou muslimská menšina v dnes téměř křesťanských státech a udržují si tak stále své tradice a odlišnost od okolí. Jednoduše zůstávají rozlišitelnými od jejich ne-svahilských sousedů v rovině jazyka, oblékání, typu obydlí, způsobu života i ve volnočasových aktivitách. Další výzkumnou otázkou je *Co vedlo k takovému rozšíření svahilštiny?* Z práce vyplývá, že největší vliv na rozšíření svahilštiny po pobřeží východní Afriky má jeho obchodní charakter. Již od počátku tisíciletí se zde obchodovalo, a to nejen mezi pobřežními obyvateli, ale také se zámořskými obchodníky. Svahilština se stala obchodním jazykem, což vedlo k jejímu značnému rozšíření do oblastí Indického oceánu, které se do obchodu zapojily. Svahilština již dnes nesahá do dalekých oblastí v Indickém oceánu. Její největší vliv je soustředěn na pobřeží východní Afriky, kde se rozvíjí a stále více rozvíjet bude. Poslední výzkumná otázka se zabývá *Jak se Svahilové adaptují na změny, které přichází s moderní dobou?* S moderní dobou nepřichází jen pokrok, ale i nové zaměření a struktura ekonomiky. Pokud nedojde k přizpůsobení se moderním trendům, může dojít i k úpadku ekonomiky spojeného s poklesem ekonomické prosperity státu. Jeden trend mezi Svahily, který se objevuje s ekonomickými krizemi, je ten, že dochází k emigraci. Toto je však spojeno jen s dobou, kdy ekonomika klesá. Druhý a častější trend je spojený s přizpůsobením se moderním trendům, ale i se snahou zachování si vlastní identity. Všechny svahilské kulturní formy (jazyk, styl oblékání, způsob života, aktivity) byly ovlivněny celosvětovými nebo západními trendy, přesto stále zůstávají rezolutně Svahily, jejichž kultura je odlišitelná od ostatních.

Počáteční myšlenku vytvořit tuto práci o svahilštině a Svahilech z pohledu historického, kulturního i geografického se snad podařilo naplnit. Kompilace pramenů a komparace dat vede k výsledkům těžko srovnatelným, jelikož tato práce je jakýsi pokus o primát v České republice, proto může vzniknout spousta otázek o výpovědi závěrů

práce, které jsou založeny na základě studie literatury. Jak již bylo zmíněno je práce považována za přípravnou studií dalšího výzkumu a stejně tak vstup pro chystanou expedici, avšak komparace je obtížná a výsledky mají přibližnou vypovídací hodnotu, což bude potřeba prohloubit a verifikovat. Kompilace neboli shromažďování pramenů a následné shrnutí není postaveno na všech celosvětově dostupných zdrojích, a to kvůli jazykovým bariérám autorky, avšak na dílech celosvětově uznávaných, což by mělo tento nedostatek nahradit.

Lze předpokládat, že i když výsledná práce vznikla na základě celé řady materiálů (viz seznam zdrojů informací), nepokrývá všechny možnosti a varianty. Už při studiu uvedených zdrojů informací bylo patrné, že si některé názory na tuto problematiku protiřečí, což je ovšem způsobeno složitostí problému a v podstatě nemožností odhalení některých pravd z minulosti. Databáze, které se v tomto oboru vyskytují, jsou z části nesrovnatelné, jelikož neexistuje žádná ustálená metodika a studie jsou založeny na základě vlastního výzkumu. Problémem je, že některé databáze nezohledňují jiné výsledky, které vytvořili zástupci různých vědeckých směrů jako je lingvistika, archeologie, etnografie, geografie nebo religionistika. Z toho plyne, že chybí komparace těchto různých výsledků a následné shrnutí.

Další prameny k tématu je možno hledat v knihovnách po celém světě a na univerzitách v Německu a v Kalifornii, kde vznikly speciální instituty zabývající se touto tematikou. Další vyskytující se problém se studiem tohoto tématu je finanční omezenost a časová náročnost.

Na závěr je možné stanovit otázky, které vznikly při zpracování této problematiky a které budou výchozími pro další studium, avšak nemohly být obsaženy v této práci. Tyto otázky jsou: *Je možné rozšíření svahilštiny celosvětově?*

Stane se svahilština skutečně jazykem OSN?

Je možné přežití svahilské kultury v budoucnosti?

Bude se svahilská menšina rozrůstat nebo zanikat?

Seznam zdrojů informací

- AL-MAS'ÚDÍ, Abu L-Hasan 'Alí (1983): Rýžoviště zlata a doly drahokamů. Odeon, Praha, s. 258-272.
- CAPLAN, P.; TOPAN, F. (2004): Swahili Modernities: Culture, Politics, and Identity on the East Coast of Africa. Africa World Press, Inc., Eritrea, 235 s.
- CARLSON, L. (1967): Africa's lands and nation. McGraw-Hill, Inc., New York.
- DAVISON, B. (2001): African Civilization Revisited. Africa World Press, Inc., Canada, s. 127 – 166.
- GORDON, R. G., Jr. (2005): Ethnologue: Language of the World. Dostupné z WWW: <<http://www.ethnologue.com/>>
- GUTHRIE, M. (1962): Some Developments in the prehistory of Bantu Languages. The Journal of African History, 3, č. 2, s. 273-282.
- HABWE, J. (2009): The Role of Kiswahili in the Integration of East Africa. Dostupné z WWW: <
http://www.jpanafrican.com/docs/vol2no8/2.8_RoleOfKiswahiliInTheIntegration.pdf>
- HOLDEN, C. J. (2002): Bantu language trees reflect the spread of farming across sub-Saharan Africa: a maximum-parsimony analysis. Dostupné z WWW: <
<http://www.pubmedcentral.nih.gov/picrender.fcgi?artid=1690959&blobtype=pdf>>
- HRBEK, I. a kol (1966a): Dějiny Afriky I. Svoboda. Praha, 481 s.
- HRBEK, I. a kol (1966b): Dějiny Afriky II. Svoboda, Praha, 655 s.
- HYDER, M. (2003): Waswahili at home and abroad: between piety and poverty Dostupné z WWW: <<http://www.waswahilitrust.plus.com/>>
- ILIFFE, J. (2001): Afrika a Afričané dějiny kontinentu. Vyšehrad, Praha, 376 s.
- JENKINS, O. B. (2008): People Profile: The Swahili People. Dostupné z WWW: <<http://www.slrk.info/profiles/swahili.html>>
- JORDON, D. K. (2008): The Bantu Expansion. Dostupné z WWW: <http://weber.ucsd.edu/~dkjordan/resources/clarifications/BantuExpansion.html>
- KANDERT, J. (1984): Afrika. Mladá Fronta, Praha, 376 s.
- KLIMENT, Z. (2004): Africká příroda – specifické rysy a současné proměny

Dostupné z WWW:

<<http://www.afrikaonline.cz/rservice.php?akce=tisk&cislocclanku=2004081501>>

- KUSIMBA, Ch. M. (1999): The Rise and Fall of Swahili States. AltaMira Press, California, 237 s.
- LACINA, K. (1987): Nejnovější dějiny Afriky. Svoboda, Praha,
- NURSE, D.; HINNEBUSCH, T., J. (1994): Swahili and Sabaki: A linguistic history. University of California Press, California, 812 s.
- OGWANA, J. C. (2001): Swahili Yesterday, Today and Tomorrow. Factors of Its Development and Expansion.

Dostupné z WWW: <<http://www.inst.at/trans/11Nr/ogwana11.htm>>

- POLOME, E. (1967). Swahili language handbook. Center for Applied Linguistics, Washington, DC, 232 s. Dostupné z WWW: <http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/38/ae/5d.pdf>
- VANSINA, J. (1990): Paths In The Rainforests. University of Wisconsin Press, 428 s.

Seznam internetových stránek

- Art&Life in Africa: Swahili information [online]. Cit 2009-01-12. Dostupné z WWW: <<http://www.uiowa.edu/~africart/toc/people/Swahili.html>>
- Historical Linguistic: The Bantu Expansion [online]. Cit 2009-05-01. Dostupné z WWW: <<http://umanitoba.ca/faculties/arts/anthropology/courses/122/module2/bantu.html>>
- Institute of Kiswahili Research [online]. Cit 2009-04-20. Dostupné z WWW: <<http://www.ikr.udsm.ac.tz/>>
- Joshua Project [online]. Cit 2009-3-27. Dostupné z WWW: <<http://www.joshuaproject.net/>>
- Kiswahili: The educational and cultural website [online]. Cit 2009-03-27. Dostupné z WWW: <www.kiswahili.net>

- Mathilda's Anthropology blog: The Bantu people [online]. Cit. 2009-04-20. Dostupné z WWW:
<<http://mathildasanthropologyblog.wordpress.com/2008/04/29/the-bantu-people/>>
- Mwana Simba [online]. Cit 2009-03-27. Dostupné z WWW:
<<http://mwanasimba.online.fr>>
- Strategy Leader Resources Kit [online]. Cit. 2009-04-20. Dostupné z WWW:
<http://www.slrk.info/profiles/swahili.html>
- Wikipedia: The free encyclopedia [online]. Dostupné z WWW:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Swahili_people>
- Swahili [online]. Cit. 2009-05-01. Dostupné z WWW:
<<http://www.everyculture.com/wc/Tajikistan-to-Zimbabwe/Swahili.html>>
- Swahili Language and Culture[online]. Cit. 2009-03-27. Dostupné z WWW:
<http://www.glcom.com/hassan/swahili_history.html>
- Tawfig Muslim Youth [online]. Cit. 2009-04-20. Dostupné z WWW:
<<http://www.tawfiq.org/programs.htm>>

Přílohy

Příloha 1: Svahilsky mluvící obyvatelstvo

Etnikum*	Země	Typ jazyka	Počet mluvčích lidí	Náboženství
Arab	Tanzanie	primární	305135	islám
Black African, generic	Kanada	primární	301847	křesťanství
Black African, generic	Německo	primární	245119	křesťanství
Black African, generic	Itálie	primární	40604	křesťanství
Dhaiso	Tanzanie	sekundární	neznámý	křesťanství
Jew, Swahili Speaking	Tanzanie	primární	282	etnické náboženství
Mushunguli	Somálsko	sekundární	neznámý	islám
Okiek	Tanzanie	sekundární	neznámý	etnické náboženství
Safwa	Tanzanie	sekundární	neznámý	etnické náboženství
Segeju	Keňa	sekundární	neznámý	islám
Segeju	Tanzanie	sekundární	neznámý	islám
Shirazi	Tanzanie	primární	614314	islám
Swahili	Burundi	primární	9605	islám
Swahili	Komory	primární	neznámý	islám
Swahili	Řecko	primární	6088	islám
Swahili	Libye	primární	2105	islám
Swahili	Madagaskar	primární	3893	islám
Swahili	Malawi	primární	2735	islám
Swahili	Mayotte	primární	neznámý	islám
Swahili	Mozambik	primární	10910	islám
Swahili	Reunion	primární	neznámý	islám
Swahili	Rwanda	primární	13106	islám
Swahili	Saudská Arábie	primární	neznámý	islám
Swahili	Seychely	primární	neznámý	islám
Swahili	Súdán	primární	18990	islám
Swahili	Tanzanie	primární	656975	islám
Swahili	Uganda	primární	3026	islám
Swahili	SAE	primární	neznámý	islám
Swahili	USA	primární	56249	islám
Swahili	Zambie	primární	neznámý	islám
Swahili-Bajuni	Keňa	primární	96044	islám
Swahili-Bajuni	Tanzanie	primární	14846	islám
Swahili-Pemba	Tanzanie	primární	1821	islám
Swahili-Zanzibari	Keňa	primární	3705	islám
Swahili-Zanzibari	Tanzanie	primární	neznámý	islám
Swahili-Zanzibari, Unguja	Omán	primární	neznámý	islám
Swahili, Bantu	Somálsko	primární	26313	islám
Swahili, Central	DRK	primární	38823	islám
Swahili, Coastal	Keňa	primární	124146	islám
Swahili, Tumbato	Tanzanie	primární	53125	islám
Swahili, Zanzibari	JAR	primární	1390	islám
Zaramo, Zalamo	Tanzanie	sekundární	neznámý	islám

*Názvy etnik v tabulce jsou v anglickém jazyce, jelikož některé výrazy nemají český ekvivalent.

Zdroj: www.joshuaproject.net

Příloha 2: Svahilové

	Země	Počet obyvatel	Náboženství
Svahili	Burundi	9610	islám
	Komory	1140	islám
	Demokratická republika Kongo	38800	islám
	Řecko	6090	islám
	Keňa	124000	islám
	Libye	2110	islám
	Madagaskar	3890	islám
	Malawi	2740	islám
	Mahoré (Mayotte)	3990	islám
	Mozambik	10900	islám
	Reunion	23300	islám
	Rwanda	13100	islám
	Saudská Arábie	367000	islám
	Seychely	90	islám
	Somálsko	26300	islám
	JAR	1390	islám
	Súdán	19000	islám
	Tanzanie	657000	islám
	Uganda	3030	islám
	SAE	7970	islám
	USA	56200	islám
	Zambie	21700	islám
Svahili Bajuni	Keňa	96000	islám
	Tanzanie	14800	islám
Svahili Pemba	Tanzanie	1820	islám
Svahili Zanzibari	Keňa	3710	islám
	Omán	75800	islám
	Tanzanie	8530	islám
Svahili Congo	Demokratická republika Kongo	2250	islám
Svahili Tumbato	Tanzanie	53100	islám

Zdroj: www.joshuaprojec.net